

Eduskunta**Maa- ja metsätalousvaliokunta****Lausunto luonnoksesta hallituksen esityksestä luonnonsuojelulaiksi ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta HE/76/2022 vp****Yleistä**

Luonnonsuojelulain tavoitteena on muun muassa edistää monimuotoisuuden suojelua parantamalla luonnonsuojelulain toimivuutta ja vaikuttavuutta. Uudistuksella halutaan tehostaa luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä ja tehostaa hallinnollisia menettelyjä sekä selkeyttää luonnonsuojelulain roolia osana muuta ympäristölainsäädäntöä. Metsäkeskus pitää tarpeellisena, että lain perusteita tarkistetaan vastaamaan 2020-luvun toimintaympäristöä. Lisäksi metsäkeskus pitää hyvänä, että luonnonsuojelun tietojärjestelmät ja luontotiedon tuotanto on sisällytetty lakiehdotukseen.

1§ Lain tavoite

Lakiehdotuksessa on otettu uutena tavoitteena huomioon tavoitteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Sen avulla on tarkoitus konkretisoida ilmastonmuutoksen ja monimuotoisuuden vähenemisen keskinäistä suhdetta ja kytkentöjä. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan kyseessä on lain yleispykälä, jolla ei ole suoraan sovellettavuutta yksittäistapauksissa. Jää siten nähtäväksi miten yleistavoitteellinen ilmastonmuutoksen hillinnän tavoite käytännössä näkyy luonnonsuojelulain tavoitteen toteuttamisessa.

11 § Kunta

Kunnan tehtäviin on voimassa olevaan lakiin verrattuna lisätty uusi luonnon monimuotoisuuden edistämistehtävä, aiemmin laissa kunnille on ollut luonnon- ja maisemansuojelun edistämistehtävä alueellaan.

Lakiehdotuksen perusteluissa todetaan, että kuntien edistämistehtävä tulisi pitää yleistasoisena, jolloin kunnilla olisi mahdollisuus valita alueelle parhaiten sopivia ja paikallisesti hyväksyttäviä edistämisen keinoja. Koska kuntien toiminnalle on tältä osin laissa jätetty vapauksia, voisi säädös tarkoittaa joillekin kunnille koulutusta ja viestintää ja joillekin muille kunnille esimerkiksi luonnonsuojelulain edistämistavoitteen lisäämistä kaavoituksen keinoin. Kuntien erilaisuudesta huolimatta maanomistajien oikeus metsien käyttöön tulisi lopulta kuitenkin toteutua yhtäläisesti eri puolella maata.

13 § Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma

Kansallisella luonnon monimuotoisuusstrategian ja -toimintaohjelman laatiminen esitetään nostettavaksi uutena pykälänä luonnonsuojelulakiin. Strategialla toimeenpannaan Biologisen monimuotoisuutta koskevaan yleisopimusta ja sen kirjaaminen lakiin on perusteltua. Ehdotetun säännöksen mukaan strategia hyväksyttäisiin valtioneuvostossa mutta lain perustelujen mukaan myös toimeenpano-ohjelman hyväksyminen tehtäisiin valtioneuvostossa. Toimeenpano ohjelmaa tulee sisältämään monia vaikututtuuksiltaan merkittäviä toimia ja siksi olisi harkittava myös sen hyväksymistä valtioneuvostossa.

Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus voisi laatia alueelleen strategiaa ja toimintaohjelmaa koskevan luonnon monimuotoisuuden toimenpanosuunnitelman. Toimeenpanosuunnitelmat laadittaisiin hyvässä yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Suunnitelmaa koskeva muotoilu on haluttu kirjoittaa väljäksi, siten että suunnitelma voidaan valmistella alueellisten omista lähtökohdista ja alueen voimavarojen puitteissa. Alueellisten suunnitelmien valmistelussa voidaan ottaa huomioon myös kuntien toimet ja tarpeet luonnon monimuotoisuuden edistämisessä. Vaikka kansalliset tavoitteet ja toimenpideohjelma ohjaavat alueiden monimuotoisuustyötä, on huomattava, että alueille jätettävä vapaus voi johtaa varsin eritasoisiin toimenpidesuunnitelmiin ja toteutukseen

14 § Vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmat

Lakiehdotuksessa esitetään säädettäväksi vapaaehtoisen suojelun oikeusperustasta. Tällaista suojelua ovat esimerkiksi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSO sekä Helmi-elinympäristöohjelma. Metsäkeskus pitää hyvänä, että ohjelmien säädösperustaa ja asianomaisten oikeusturvaa esitetään parannettavaksi lakiehdotuksessa.

18 § Luonnonsuojelun seuranta

Metsäkeskus pitää tarkoituksenmukaisena, että viranomaisten kaikki luonnonsuojeluun, myös sen seurantaan, liittyvät tehtävät kuvataan laissa.

Seurantaa koskevilla säännöksillä on merkitytä myös ehdotetun 120 §:n (Luonnonsuojelun tietojärjestelmään talletettavan tiedot) kannalta.

Tietojärjestelmä tulisi sisältämään erilaisia luonnonsuojelun seurantaan liittyviä tietoja, jotka muodostaisivat huomattavan osan tietojärjestelmän tietosisällöstä. Kun kysymyksessä todennäköisesti ovat suurelta osin luonnollisiin henkilöihin liittyvät tiedot, jotka voivat olla henkilötietoja ja joista tulisi tämän vuoksi säätää suhteellisen tarkasti, vaikuttavat seurantaa ja siihen liittyviä tietoja koskevat säännösehdotukset tähän nähden varsin yleisluontoisilta.

18 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa korostetaan erityisesti luontotyyppisen suojelun seurannassa yhteistyötä kaikkien keskeisten luontotyyppiaineistoja kokoavien ja hallinnoivien tahojen kesken. Tähän joukkoon kuuluu myös Suomen metsäkeskus. Yhteistyön kannalta olennaista on sähköisten paikkatietojen käytettävyys. Viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien organisaatioiden on pystyttävä siirtymäajan jälkeen tarjoamaan tietojen yhteiskäytön mahdollistavat tekniset rajapinnat ja katseluyhteydet, joista säädetään laissa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta. Metsäkeskus katsoo, että ympäristöhallinto voisi hyödyntää nykyistä paremmin luonnonsuojelulain seurannassa metsäkeskuksen avointa metsätietoa.

64 § Uhanalaiset luontotyypit

Uhanalaisia luontotyyppejä koskevia säännöksiä ei ole voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa. Lakiehdotuksen mukaan suojeltavista uhanalaisista luontotyypeistä säädettäisiin valtuussäännöksen perusteella asetuksella samaan tapaan kuin niistä lajeista, jotka kuuluvat luonnonsuojelulain mukaisen eliölajien suojelun piiriin. Ehdotettu ratkaisu on tässä suhteessa toisenlainen kuin voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin sisältyvät luontotyyppien suojelua koskevat säännökset ja metsälain säännökset erityisen tärkeistä elinympäristöistä. Uhanalaisten luontotyyppien ja pistemäisesti esiintyvien eliölajien rinnastamien tarvittavan säädöstason suhteen voi olla ongelmallista, kun otetaan huomioon mm. kohteiden todennäköinen pinta-ala ja niiden vaikutus maankäyttöön.

§ 65 Uhanalaisten luontotyyppien huomioonottaminen

Perusteluissa todetaan, että huomioonottamisvelvoite ei muuttaisi muiden lakien mukaisia luvan tai suunnitelman myöntämisen edellytyksiä, eikä yksin voisi olla luvan myöntämisen tai suunnitelman hyväksymisen esteenä, mutta edellyttäisi viranomaiselta aiempaa selvemmin harkintaa päätöksenteon yhteydessä. Tämä tarkoittaisi käytännössä viranomaisen perusteluvetoa siitä, miten lupapäätöksessä tai kaavassa on otettu huomioon uhanalaiset luontotyypit.

Uhanalaiset luontotyypit olisi esitysluonnoksen mukaan otettava huomioon eritasoisia kaavoja laadittaessa. Kaavojen viranomaisvaikutuksen kautta uhanalaiset luontotyypit voisivat vaikuttaa yksityismetsätalouden tukia koskevaan Metsäkeskuksen päätöksentekoon. Viranomaisvaikutus voisi kohdistua myös esimerkiksi tietöimituksiin.

66 § Suojellut luontotyypit

Suojeltuja luontotyyppinä olisi lakiehdotuksen mukaan jatkossa kolmetoista. Nykyisen lain mukaisia niistä on 7, joista kolmen määritelmään ehdotetaan laajennettavaksi. Uutena suojeltaviksi luontotyypeiksi ehdotetaan otettavaksi kolmea luontotyyppiä: rannikon metsäiset dyynit, sisämaan tulvametsän ja harjumetsien valorinteet. Samalla lisätään vesilain 11 § luontotyyppinä kalkkilammet, lähteiköt ja muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevat purot.

Ehdotettavat uudet luontotyypit laajentaisivat luontotyyppisuojelua metsätalouden piirissä olevilla alueilla. Koska luontotyypin rajauspäätöksellä ei muodosteta luonnonsuojelulaissa tarkoitettua luonnonsuojelualuetta, sovelletaan luontotyypin alueella metsien hoitoon ja käyttöön edelleen metsälakia lain 2 §:n soveltamisalasäännöksen perusteella. Tämä ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista. Kysymys on kuitenkin metsälaissa säädetystä lain soveltamisalan määrittelystä, joten asia ei ilmeisesti kuulu luonnonsuojelulain uudistamisen yhteyteen.

13 luku Luonnonsuojelun tiedonhallinta ja päätöksistä tiedottaminen

119 § Luonnonsuojelun tietojärjestelmä

Lakehdotuksessa on esitetty säädettäväksi luonnonsuojelujärjestelmään tallennettavista tiedoista sekä niiden tallentamiesta vastaavista viranomaisista. Tallenusvelvoite on uusi ja se kattaa luonnonsuojelulain toimeenpanossa syntyvät

tiedot. On hyvä, että luonnonsuojelun tietojen hallinta ja vastuu on tuotu lakiehdotukseen, mutta sähköistä tiedon hallintaa ja tiedon jakamista muille viranomaisille olisi voitu kuvata lakiehdotuksessa yksityiskohtaisemmin. Ajantasainen ja laadukas paikkatieto lajien ja luontotyyppien suojelussa mahdollistaa hallinnon tehostamiseen ja edistää luonnonsuojelulain tavoitteiden saavuttamista.

121 § Tiedon laatu

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi luontitiedon laatuun liittyvistä reunaehdoista. Tiedon laadulla tarkoitetaan tällöin tiedon ajallista ja maantieteellistä kattavuutta, tiedon ajantasaisuutta ja tiedon luotettavuutta päätöksenteon kannalta. Esityksessä tiedon laatua ei ole tarkasteltu henkilötiedon virheettömyyden näkökulmasta. On huomattava, että henkilötietoa voi lähtökohtaisesti olla kaikenlainen tieto, joka voidaan luotettavasti yhdistää luonnolliseen henkilöön.

Lakiehdotuksessa ei ole esitetty tiedon laadulle suoria kriteerejä vaan niiden osalta todetaan tiedon tuottajan vastavan siitä. Mikäli tiedon laatua ei eri seurantatietojen osalta pystytä kuvaamaan säädöksissä tulisi harkinta luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennettavein tietojen osalta muuta yhtenäistä laatukriteeristöä.

Anna Rakemaa